



**Att känna
sitt hemma**



SVERIGES
HEMBYGDSFÖRBUND

Författare: Ewa Bergdahl och Viktoria Hallberg

Redaktör: Viktoria Hallberg

Layout: Olov Norin

Omslag: Emelie Kangert, Fâdi F Báhhädi, Emelie Wengse och Rasmus Hagberg, i Österåkers fornminnes- och hembygdsförening. De förbereder sig inför den avslutande guidningen vid hembygdsparken Ekbacken och Slussen (Åkers kanal). Foto: Anne Sofie Eriksson.

Utgivare:

Sveriges Hembygdsförbund (SHF)

Box 6167

102 33 Stockholm

Tel. 08-34 55 11

www.hembygd.se

Tryckeri: Trydells tryckeri

Tryckår: 2017

Innehåll

Inledning	7
I hembygden möts alla generationer	8
Ta vara på ungas engagemang	10
Ung hembygdsambassadör	14
Friluftsliv	16
Att mötas över gränserna	19
Ny i hembygden	20
Vad är hembygd?	23
Landskapets många värden	25
För en hållbar utveckling	29
Demokrati och folkbildning	30
Den oslagbara studiecirkeln	32
Berätta mer!	34
Föreningsutveckling	37
Finansiering	39
Samarbeta!	41
Börja i liten skala	45
Kom igång – bjud in!	47
Referenser	48
Länkar	49

Inledning

Hembygdsrörelsens har sedan den grundades vid förra sekelskiftet arbetat utifrån en helhetssyn på landskapets många olika värden utifrån folkrörelsens tydliga demokratiska och sociala utgångspunkt.

Idag ser hembygden delvis annorlunda ut då de flesta av oss bor i städer och tätorter, och det delvis är andra förändringar som präglar vår samtid. Många känner rentav en oro inför framtiden och söker efter olika sätt att möta de förändringar vi står i. Kunskap om, och förståelse för, de sammanhang som format och formar en plats är viktiga nycklar för en hållbar utveckling. De ökar också vår beredskap för förändringar, då som nu, och stärker vår förmåga att gemensamt påverka den fortsatta samhällsutvecklingen för ökad trygghet, trivsel, skönhet och annan livskvalitet. De skapar också engagemang, stolthet och identitet, om än vi bor där en kortare tid eller hela livet.

Ung hembygdsambassadör är Sveriges Hembygdsförbunds ungdoms- och friluftsprjekt som pågick 2013–2016, i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan. Projektet fick ekonomiskt stöd från Svenskt

Friluftsliv. Projektets syften har varit att ta tillvara ungdomars engagemang och intresse för hembygden, skapa rum för generationsmöten och inkludera nyinflyttade ungdomar, ge deltagarna erfarenhet av föreningsarbete och lokal demokrati samt att öka kunskapen om och intresset för friluftsliv, allemansrätten och hembygdens landskap.

Deltagande ungdomar och hembygdsföreningar har gemensamt gjort studiecirklar om friluftsliv, guideteknik och hembygdens landskap. Ungefär två hundra ungdomar har fått den hedervärda titeln Ung hembygdsambassadör och många av dem har haft nytta av sina nyförvärvade kunskaper. Några har fått ferieanställning, anlitats som guider eller fått andra uppdrag. Flera är fortsatt engagerade i hembygdsföreningen.

Med den här skriften vill vi inspirera fler föreningar och ungdomar att mötas och skapa studiecirklar tillsammans. I hembygdsrörelsen möts alla generationer. Nu bjuder vi in fler ungdomar och tar tillvara deras engagemang och intresse för hembygdens landskap!



FOTO: SOLVEIG NORDIN ZAMANO

I hembygden möts alla generationer

Visst händer det att vi i föreningarna suckar och säger till varandra att "om vi bara hade lite fler yngre medlemmar skulle vi kunna uträtta mer". Men det är inte alltid så lätt att locka unga till hembygdsarbetet. Varför är det så? Naturligtvis tar skolan eller yrkeslivet och kompisarna stor plats i unga människors liv, men kanske handlar det även om att hembygdsarbetet följer gamla banor medan ungdomarna har andra intressen,

kontaktytor och sätt att planera vad de vill göra. Det är därför lite av en utmaning för hembygdsföreningarna idag att ge plats åt ungdomarna i rörelsen.

Hur gör man då det? En utgångspunkt är att utgå ifrån att platsen där man bor i högsta grad är viktig även för ungdomar, att många ungdomar undrar varför det ser ut som det gör idag och bryr sig om hur det kan blir bättre i framtiden.

Åke Ottosson, ordförande i Anundssjö hembygdsförening, Grim Svensson och Anton Strömberg studerar Anundsjösockens historia tillsammans.

Hembygdsrörelsen kan rymma alla generationer, men varje generation har sitt eget språk och sin egen framtid. Det gäller för föreningarna att ge plats åt alla. Redan 1924 skrev Alvar Silow i Bygd & Natur följande kloka ord:

”Varje generation bör äga sin egen form och skall inte krypa in i en gammal rustning.”

Men vi ska inte kasta ut barnet med badvattnet. Det handlar inte i första hand om att sluta med det som görs idag, utan kanske snarare fundera över *hur* vi gör det, och vad som kan läggas till. En bra utgångspunkt kan vara att lyssna på unga människor och möta dem på deras villkor. Vad har de för tankar och funderingar om den plats de bor på eller har kommit till? Hur skulle de vilja lära känna sin hembygd?

Många är intresserade av sin miljö och vill veta mer om den. Den lokala hembygdsföreningen är då en tillgång med sin rika kunskap om platsens natur, kulturmiljöer och historia. Ofta finns föreningsmedlemmar som är experter på att läsa av och tyda spår i landskapet.

En som förstår vikten av att allas kompetenser och intressen värderas när verksamheten utvecklas är Emelie Wengse, ungdomsansvarig i Österåkers hembygdsförening:



FOTO: K-G ZAHEDI FOUGESTEDT

– I utvecklingsarbete är det viktigt att de som redan är aktiva inte känner sig nedvärderade eller marginaliserade och att deras erfarenhet och kunskap tas tillvara. Vi behöver ge utrymme för många olika verksamheter, intresseinriktningar och roller i föreningen och se till att alla verkligen lyfts fram och värderas.

Ta vara på ungas engagemang

”Vi skulle så gärna vilja få kontakt med yngre människor i bygden, men hur gör man?” Det är en fråga som många ställer sig i hembygdsföreningarna. Ett första steg är naturligtvis att använda de kontakter man redan har, exempelvis andra föreningar och organisationer, byalag, utbildningar, flyktingboenden och fritidsgårdar. Engagemanget finns ofta där – det gäller bara att bjuda in och locka fram det!

Samtal och diskussioner blir mindre formella och stela när man gör något praktiskt tillsammans. Bara en sådan enkel sak som att promenera omkring i en tätort eller i ett skogsområde ger upphov till spontana reflektioner och frågor. Det är därför viktigt att träffas på platser där alla deltagare känner sig bekväma. Kanske är det på hembygdsgården, på fritidsgården eller någon annanstans.

Josefin Heed från riksorganisationen *Hela Sverige ska leva* är ordförande i Landsbygdsnätverkets arbetsgrupp för att stärka ungas deltagande i landsbygdsutvecklingen:

– Det finns en stor vilja hos dagens unga att engagera sig i samhällsfrågor och organisationer. Flera undersökningar pekar på ett ökat engagemang och vilja till delaktighet hos unga. Det är dags att valberedningar och styrelseledamöter börjar vidga sina vyer. Mätning efter mätning visar att det finns massor av unga som vill engagera sig men ingen ställer frågan.

I Indals hembygdsförening drog de en viktig lärdom när de genomförde SHF:s ungdomsprojekt Ung hembygdsambassadör, nämligen att lyssna på

ungdomarna och helt enkelt fråga dem om de ville vara med.

– Bilden att unga människor är ointresserade och inte vill vara med, har kommit riktigt på skam. De har varit så intresserade och engagerade, och vill veta allt möjligt, berättar Margareta Johansson som är sekreterare i Indals hembygdsförening.

När en av högstadielklasserna i Lidens skola på hösten 2015 vann tävlingen ”Skogen i skolan” ville de fortsätta att arbeta med *skogen* som tema. I en skogsbygd som Indal i Västernorrland har de flesta ungdomar till vardags direktkontakter med naturen och personliga relationer till den. När skolan bjöd in hembygdsföreningen för att berätta om projektet Ung hembygdsambassadör bjöd föreningen samtidigt in ungdomarna till den årliga spelmansstämman. Margareta Johansson från Indals hembygdsförening besökte klassen flera gånger och berättade mer om hur man levde i skogsbygderna förr i tiden.

– Framför allt var det kläder, mat och vardagsliv som engagerade. Vad man arbetat med och hur var man klädd på den tiden, berättar Eva Fahlberg som är bildlärare på skolan. Det blev bland annat en spännande diskussion om huvudhucklet och detta med att kvinnor förr måste täcka sitt hår, när vi jämförde med de schalar som invandrarkvinnor bär, fortsätter hon.

Med Ove Johansson från Indals hembygdsförening fick ungdomarna prova på hur arbetet i skogen gick till och hur barn och ungdomar förr roade sig med ”skogslekar” som till exempel ”gå



Erik Ölen och Denniz Grönlund är funktionärer vid den årliga spelmansstämman i Indal i Medelpad. Flera av de unga hembygdsambassadörerna ingår nu i hembygdsföreningens arbetsgrupp för nästa års spelmansstämma.

kring käppen”, ”sno kattsinn”, ”dra slätkäpp”. Klassen beslöt att lekarna skulle vara med i aktiviteterna när Medelpads Hembygdsförbund deltog i hembygdsrörelsens jubileumsfirande på Skansen. En av eleverna uttryckte det så här:

– Där ska vi lära barn från Stockholm och övriga landet att leka på norrlandsvis.

När spelmansstämman sedan gick av stapeln fanns många av de unga hembygdsambassadörerna med, som iförda sina röda kepsar hjälpte till med biljettförsäljning, brödbak och försäljning av varmkorv. Under hösten fortsatte föreningens medlemmar att träffa ungdomarna och vid en avslutande ceremoni i skolan gjordes en gemensam utvärdering och diplom utdelades. Flera av ungdomarna är fortsatt aktiva i hembygdsföreningen och några har också valts in i styrelsen.

– Det är kul att jobba i hembygdsföreningen. Man träffar folk och gör nytta. Vi ska hjälpa till i sommar igen, planeringen är i full gång och vi ska ha möte ikväll säger Erik Öhlen och Gabriel Landin, två av Indals nyblivna unga hembygdsambassadörer.

– Det var kul att vara med i Ung hembygdsambassadör, man kom ut i naturen, träffade nytt folk. Vi blev mer kompisar i klassen. Man får bättre gemenskap när man gör saker ute tillsammans, det är upplevelser för livet, fyller Oliver Hallberg på.

– Ja och man fick prova nya saker och läsa på om det så att man kunde förklara för dem som skulle lyssna sen, fortsätter Wilma Stenberg.

– När våra ungdomar som skulle med till jubileumsfirandet på Skansen ville kliva på bussen försökte busschauffören stoppa dem och sa ”nej, det här är hembygdsföreningens buss”. Tänk, han trodde



Unga hembygdsambassadörer från Indal i Medelpad på väg till Skansen i Stockholm för att delta i Sveriges hembygdsförbunds 100-årsfirande.

inte att de var med i hembygdsföreningen, berättar Margareta Johansson.

Runt om i våra hembygder finns platser med olika typer av värden. Det finns platser som unga människor värderar högt och som de äldre i föreningen kanske inte riktigt tänkt på som kulturmiljöer. Det kan vara en lekplats, ett utkiksberg, en korvkiosk eller en av stadens parker. Alla dessa platser har förstas en historia som vi kan lyfta fram. Ungdomar som deltagit i projektet Ung hembygdsambassadör kan intyga att deras hembygd blivit intressantare genom allt de fått veta om platsens historia. Det finns mycket att vinna på att bjuda in unga människor i

diskussioner kring vad hembygden är och ska vara i framtiden. Här behövs öppenhet och nyfikenhet för att alla ska få ge sin bild av hembygden. När vi delar upplevelser med varandra kan perspektiven vidgas.

Graciela Saavedra Pizarro från Vårby i Stockholm fick nya perspektiv på sin hembygd genom projektet Ung hembygdsambassadör:

– Det här projektet betydde mycket för mig, för det är min hemort där jag är uppväxt, och det är viktigt att ta fram det positiva! Hembygden känns mer magisk och historisk för mig nu när jag fått veta lite mer och nu vill jag berätta för min familj och ungdomarna på ungdomsgården

Graciela Saavedra Pizarro berättar om en favoritplats i ett skogsparti vid Vårby centrum.

– Vi kallar den här platsen Manzara som betyder utsikt. Här brukar vi ofta träffas.



FOTO: JONAS ROBIN

där jag jobbar. Det är också bra att ha den här utbildningen i sitt CV, när man ska söka jobb. Det visar att man är van att berätta och ta ansvar.

I Österåkers hembygds- och fornminnesförening utgick man från ungdomarnas egna idéer. Emelie Wengse som är ungdomsansvarig i styrelsen var själv bara 28 år då hon samlade en grupp ungdomar och startade projektet Ung hembygdsambassadör. Hon lät deltagarna själva planera ett antal utflykter till platser de valt för att bättre lära känna sin hemtrakt.

Så här beskrev föreningen sitt övergripande projektmål: *”..att ge alla involverade intresse för och förmåga att arrangera eller delta i framtida aktiviteter av olika slag. Ett exempel är guidade turer där ambassadörerna bjuder in nyinflyttade eller besökande personer att lära känna landskapet och besöksmålen. Andra exempel är att de kan vara värdar vid välkomstceremonier av nya medborgare,*

leda skolbesök, skapa evenemang i samarbete med fritidsgårdar, mottagningsenheter, boenden för asylsökande eller äldre, andra föreningar eller organisationer.”

Under juli och augusti 2016 reste gruppen runt till olika natur- och kulturhistoriska platser i Roslagen och fick veta mycket om olika besöksmål, om allemansrätten och om hur berättande och guidning går till. För ungdomarna var det även viktigt att i efterhand kunna ha konkret nytta och glädje av sitt deltagande. Därför bad man representanter för turismnäringen och guideföreningen att medverka vid utflykterna. De var skickliga berättare som kunde lära ut guideteknik och hur man förmedlar historiekunskap. Dessutom blir de viktiga kontaktpersoner för ungdomarna när de i framtiden söker sommarjobb, till exempel i kommunens turistorganisation eller som guide. Fadi F Báhhādī, från Syrien, berättade att i hans hemland kallas Sverige och Skandinavien för ”vikingaland”. När sedan en av guiderna som visade ungdomarna runt berättade att man hade hittat arabiska mynt under arkeologiska utgrävningar i Sverige, kändes avstånden mellan länderna så mycket kortare. Avslutningen skedde på den årliga Kanalens dag med diplomutdelning till deltagarna efter att de genomfört egna guidningar för besökare.

– De deltagande ungdomarna tillförde hembygdsföreningen massor av energi och tankar genom samtalen och diskussionerna som rörde allt mellan himmel och jord, om unga och äldre, förr och nu, om att bära slöja och om hur digitaliseringen påverkar våra liv, berättar Emelie Wengse.



Vintrig vandring för ungdomarna från fritidsgården "Kåken" i Härnösand.



Ungdomssektionen i Harakers hembygdsförening som just fått diplom efter genomförd utbildning.

OM PROJEKTET

Ung hembygdsambassadör

SHF:s ungdoms- och friluftsförbund Ung hembygdsambassadör har pågått under perioden 2013–2016 och resulterat i många generationsmöten och studiecirkel om hembygdslandskap. Samröret har växt mellan unga och gamla i den lokala hembygden. Perspektiv och kunskaper har utbytts och framför allt har deltagarna haft roligt tillsammans.

Projektet drevs av Sveriges Hembygdsförbund i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan och med ekonomiskt projektbidrag från Svenskt Friluftsliv. Centrala teman i projektet var friluftsliv, allemansrätten, hembygdslandskap och guideteknik. Arbetet genomfördes i form av studiecirkel och merparten av cirkelträffarna var förlagda utomhus. Varje grupp avslutade

sin kurs med att hålla en guidning i sin hembygd. Diplombutdelning skedde ofta i ett festligt sammanhang, till exempel vid nationaldagsfirande.

Elva hembygdsföreningar fördelade över hela Sverige deltog, några med flera grupper av ungdomar. Cirka 200 ungdomar i åldern 13–28 år blev unga hembygdsambassadörer efter att tillsammans med hembygdsföreningens medlemmar ha fördjupat sin kunskap om sin närmiljö och dess värden. Ungdomarna fick därmed möjlighet att lära känna några av föreningens medlemmar, ta del av deras erfarenheter och att diskutera och föra fram sina egna synpunkter på hembygden. Det blev stimulerande möten för båda parter, och som ett resultat av diplomeringen även en fjäder i hatten och merit när ungdomarna ska söka jobb i framtiden.



Flera av de deltagande föreningarna har samarbetat om projektet med sin hemkommun. Det har gett en naturlig kontaktyta med ungdomar via till exempel en ungdomsgård eller ett asylboende. Andra föreningar har fått kontakt med ungdomar via skolan eller personliga kontakter och sociala media.

I många fall ledde deltagandet i projektet till nya initiativ och möjligheter. I Piteå fick den första gruppen Unga hembygdsambassadörer feriejobb i kommunen för att ordna kultur- och friluftsförbund för andra ungdomar. En av dem fortsatte sedan som ledare för ytterligare en grupp unga hembygdsambassadörer året därpå. Hon blev också inbjuden av det tyska hembygdsförbundet att presentera projektet vid en konferens i Bremen.

I Vårby i Stockholm ville den andra gruppen unga hembygdsambassadörer inte sluta så de fortsatte med en ytterligare fördjupande kurs där de



Unga hembygdsambassadörer besöker Nora hembygdsförening.

jobbade vidare med bemötande, guide- och berättarteknik, och studier om ortens fornlämningar. Ungdomarna i Piteå och Vårby genomförde också ett utbyte där de besökte varandra varsin helg för några dagars studiebesök och utbyte av erfarenheter.

– Det var roligt att lära känna nya människor och besöka platser som var så olika våra egna, berättar Julia Lundberg i sin reserapport från studieutbytet.

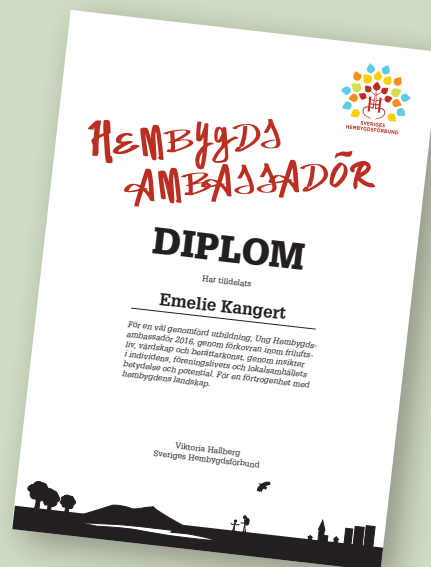
Detsamma tyckte ungdomarna från Vårby som blev högst förvånade när Piteåungdomarna berättade att det inte fanns någon ungdomsgård i Piteå. Under besöket diskuterade ungdomarna även de fördomar som

råder om "stockholmare" respektive "norrlänningar".

– Vi slog förhoppningsvis hål på några fördomar och fick också en fördjupad bild av vad hembygd kan innebära för personer som bor på olika ställen, skrev Julia i sin rapport.

Även i Österåker har projektet lett vidare för ungdomarna. De deltar nu i en guidekurs som ges gemensamt av kommunen och hembygdsföreningen för att till sommaren guida visningar för turister och skolklasser på Biskopstuna borgruin. Ett samarbete har också inletts med Röda korset och Naturskyddsföreningen som ordnar aktiviteter för asylsökande som svenskträning och guidningar i närområdet.

"I många fall ledde deltagandet i projektet till nya initiativ och möjligheter."



VILL DIN FÖRENING VARA MED?

Ung hembygdsambassadör avslutas som projekt och permanentas som metod för hembygdsföreningar att bjuda in ungdomar. De ungdomar och föreningar som deltagit hittills delar i den här skriften med sig av sina erfarenheter för att ge fler föreningar och unga inspiration och lust att genomföra liknande verksamhet. SHF erbjuder kepsar, diplom och

rådgivning till de föreningar som vill komma igång. För mer information, kontakta Viktoria Hallberg, konsulent vid SHF: viktoria.hallberg@hembygdsforbundet.se

Läs mer på www.hembygd.se/hembygdsambassador och www.facebook.com/groups/hembygdsambassador



FOTO: GEORG FABRICIUS

Gällivare hembygdsförening har anlagt en drygt fyra mil lång vandringsled genom fascinerande natur- och kulturlandskap.

Friluftsliv

Intresset för hembygdens landskap har funnits inom hembygdsrörelsen sedan grundandet vid förra sekelskiftet. Än idag är det vardag för många hembygdsföreningar att bruka och vårda kulturlandskapet. Att anlägga och sköta vandringsleder eller inventera natur- och kulturvärden i landskapet är en viktig del av verksamheten för många hembygdsföreningar. Men för allt fler människor blir friluftslivet begränsat. Idag bor 85 procent av Sveriges befolkning i städer och tätorter, och för många ungdomar är det ingen självklarhet att vistas ute i skog och mark. Dessutom finns det så klart mycket annat i ung-

domars liv som konkurrerar med friluftslivet. Det är ingen självklarhet att man lär sig hitta i skogen, göra upp eld eller bygga ett vindskydd. Här kan hembygdsföreningarna spela en viktig roll genom att skapa aktiviteter som lotsar ungdomar ut i naturen.

Samtidigt värderas naturen högt bland många unga människor. Det kan vara ett ställe för vila, men också för olika former av fritidsaktiviteter, allt från lajvläger och mountainbike-cykling till orientering och svampplockning. Allt mer forskning visar att friluftslivet ger positiva effekter på hälsa

Friluftsliv för Ängabo elever

MARYD: Under onsdag och torsdag fick elever på Ängaboskolan chansen att komma ut i naturen, då elever på Hjälmared folkhögskolas idrotts- och friluftsguideutbildning tog emot vid torpet Damm-sjöås.

– De är taggade, glada och har en fantastisk inställning, säger Simon Wandt, en av eleverna på Hjälmared folkhögskolas ettåriga idrotts- och friluftsguideutbildning.

Under onsdagen var det Ängaboskolan femteklassare som hade friluftsdag vid Damm-sjöås, medan det på torsdagen var fjärdeklassarna tur. Vid sju olika stationer fick eleverna bland annat veta mer om får, studera en myrstack och leta efter små djur i bäcken.

– Djur är det de tycker är abso-



SPÄNNANDE VID VATTNET. Simon Wandt från Hjälmareds folkhögskola verna att identifiera vad de lyckades fiska upp med sina hävar. Här är det fått napp.

Allingsås tidning uppmärksammade de unga hembygdsambassadörerna i Allingsås hembygdsförening.

Nya attraktioner skapas i småbrukarens anda

ALLINGSÅS: En kända "hembygds" och hembygdsföreningens en av de mest aktiva i Allingsås. Den har en stor roll i att skapa en levande historia i Allingsås. Den har en stor roll i att skapa en levande historia i Allingsås.



BEVÄNING. Här ses några av de unga hembygdsambassadörerna som har tagit fram information för att skapa en levande historia i Allingsås. De har tagit fram information för att skapa en levande historia i Allingsås.

har ett stort och stort roll i att skapa en levande historia i Allingsås. Den har en stor roll i att skapa en levande historia i Allingsås.

Värmdö kommun

är en kommun i Värmdö kommun. Den har en stor roll i att skapa en levande historia i Allingsås. Den har en stor roll i att skapa en levande historia i Allingsås.

och välbefinnande. Goda naturupplevelser kan också väcka förståelse för miljöproblem och skapa engagemang för att skydda hotade natur- och kulturmiljöer.

Flera av de ungdomar som deltagit i projektet Ung hembygdsambassadör menar att skogen och naturen utgör en stor inspirationskälla med platser man gärna vill värna om.

– Jag deltog för att jag älskar att vara utomhus. Hembygd för mig är i skogen med min häst, säger Lisa från Piteå och hennes kompis Julia fyller i:

– Ursberget som jag lekte på när jag var liten representerar hembygd för mig.

Det här är intressen som hembygdsföreningar kan knyta an till och ta tillvara.

En förutsättning för ett aktivt friluftsliv är kännedom om allemansrätten och förståelse för dess principer. Det är unikt för Sverige att vi alla har möjlighet att röra oss fritt i landskapet, över ägo- och gränser. Men med frihet kommer också ansvar. Allemansrättens övergripande princip är därför att inte störa och inte förstöra. Men för att

SVENSKT FRILUFTSLIV

Svenskt Friluftsliv är en nationell paraplyorganisation för friluftslivsorganisationerna i Sverige med 25 medlemmar som tillsammans representerar ca 1 700 000 enskilda medlemmar. Svenskt Friluftsliv bevakar och företräder friluftslivets intressen. De fördelar också de årliga statsbidragen till friluftslivets organisationer. Svenskt Friluftsliv verkar för att skapa de bästa förutsättningarna för friluftslivet i Sverige och därigenom bidra till folkhälsan, samhällsekonomin och välfärden. Det görs genom att värna allemansrätten, stärka den

långsiktiga finansieringen för friluftslivsorganisationerna samt höja friluftslivets status i samhället. Målet är att fler människor i Sverige ska ha möjlighet att utöva ett aktivt friluftsliv, idag och i framtiden. Exempel på frågor som lyfts fram är hur utomhuspedagogik och naturvägledning kan utvecklas, hur översiktsplaneringen kan gynna ett ökat friluftsliv och hur friluftslivet kan bidra till en hållbar landsbygdsutveckling.

Läs mer på www.svensktfriluftsliv.se

FAKTA



Ungdomar i Alingsås lär sig att bygga vindskydd med traditionell timringsteknik och dalaknutar.

kunna visa respekt behöver man, bland annat, ha kunskap om växter och djur, människors nyttjande av olika naturresurser, samt hur man ska visa hänsyn beroende på naturtyp och årstid.

Alingsås hembygdsförening tog 2014 fasta på möjligheten att engagera ungdomar för att utveckla friluftslivet i ett arton hektar stort område

de som hembygdsföreningen äger tillsammans med Alingsås friluftsklubb. Området har rika natur- och kulturvärden med bland annat torpmiljö, betesmark, slåtterängar, skog och kärrmark. Föreningen inledde projektet Ung hembygdsambassadör i samarbete med Studieförbundet, Hjälmareds folkhögskola och Naturskyddsföreningen och femton ungdomar deltog. En grupp byggde vindskydd i traditionell timringsteknik med dalaknutar och anlade spänger samt ett fågeltorn vid en närbelägen sjö. En annan grupp anlade en natur- och kulturstig med nio informationspunkter i området. Ungdomarna arrangerade sedan friluftsdagar för sammanlagt hundra femteklassare från en närbelägen skola. Ungdomarna berättade och visade barnen vad man kan hitta i naturen. Barnen fick också se biodling, värma soppa på ett trangiakök och lära sig mer om allemansrätten.

ALLEMANSRÄTTEN

Allemansrätten är en gammal sedvanerätt som har funnits sedan medeltiden i de nordiska länderna. Den innebär att alla människor för egen del och i eget syfte får färdas över privat mark i naturen och har tillåtelse att tillfälligt uppehålla sig där för att till exempel plocka bär och svamp, paddla kanot eller vandra. Med rätten följer krav på hänsyn och varsamhet mot naturen och djurlivet, liksom mot markägare och andra människor. Man kan sammanfatta allemansrätten med orden: Inte störa – inte förstöra. Det är till exempel till-

låtet att för ett dygn sätta upp sitt tält på annans mark, men det är inte tillåtet att tälta inom synhåll från markägarens bostad. I natur- och kulturresevat och nationalparker gäller särskilda regler som kan variera lokalt. På senare år har allemansrätten skrivits in i lagen i Sverige och Norge.

På Naturvårdsverkets hemsida finns information om allemansrätten på flera olika språk:

www.naturvardsverket.se

FAKTA

Att mötas över gränserna

Att mötas och överbrygga gränser, antingen det gäller generationer, språk eller kultur, är avgörande för hur vi tillsammans kan bygga vårt samhälle. Och det är en utmaning. Hur möts vi och hur kan vi dela olika perspektiv och intressen med varandra? Det sker inte av en tillfällighet och sådana mötesplatser är inte självklara. Här kan hembygdsrörelsen med sin lokala, sociala och historiska förankring ta en viktig roll, inte minst som mötesplats för olika människor, perspektiv och intressen, och ge rum för dialog mellan dessa. En hembygdsförening kan vara en plattform för möten, samtal och aktiviteter, både för äldre och yngre, för dem som känner platsen väl liksom för nyinflyttade. Där går att skapa en miljö där alla känner sig välkomna.

På många orter kämpar man mot avfolkning och för att få människor att vilja stanna och bilda familj. En avgörande faktor är förstås då att behålla samhällsfunktioner som skola och närbutik. Här har hembygdsföreningar också en viktig roll. Många av våra glesbygder har, särskilt de senaste åren, berikats med nya invånare genom det svenska flyktingmottagandet. Hembygdsföreningars välkomnande kan betyda mycket för att nyanlända ska få en relation till och hemkänsla i sin nya hembygd. Genom det lokala föreningslivet får människor lära känna den plats de kommit till, dess människor och historia. Det leder för de allra flesta också vidare till en känsla av ansvar för bygden och dess människor, historia och framtid. Mottagandet kan vara en möjlighet för

hembygdsrörelsen att engagera nya människor. Det handlar inte om integration i första hand, utan möjlighet till interaktion och att få en aktiv roll i lokalsamhället. Nyttillkomna invånare kan till exempel tillföra nya perspektiv och kunskaper, och uppmärksamma värden som man inte tänker på om man bott på platsen en längre tid. Det kan vara möjligheten att se stjärnhimlen om natten, att uppleva tystnad, närhet till natur eller ett rikt kulturliv.

I Råneå bjöds en stor grupp nyanlända ungdomar in till hembygdsföreningen. Som unga hembygdsambassadörer fick de uppleva och lära mer om Råneås historia och vackra natur.



FOTO: GUNNAR WESTIN



FOTO: SAMED KAJ

Ungdomar från ungdomsgården "Kåken" i Härnösand bakar tunnbröd i Nora hembygdsförening.

Ny i hembygden

När människor flyttar till en ny plats är det inte bara kunskap om bygden och dess historia som är viktig. Om man lär känna några av ortens invånare är det ofta lättare att känna sig hemma. Samtidigt kan det vara berikande för den som bott länge på platsen att höra synpunkter och reflektioner från en nyinflyttad.

Flera av hembygdsföreningarna som genomfört projektet Ung hembygdsambassadör har tagit kontakt med flyktingboenden och erbjudit nyanlända ungdomar att få veta mer om platsen där de hamnat. För många nyinflyttade

är det ovärderligt att få tips och råd om vad som finns att se och göra i omgivningen. Det kan också vara förknippat med osäkerhet att inte vara van att vistas i naturen. Fådi F Báhhādī, ung hembygdsambassadör i Österåker, är från Syrien och berättar att han var osäker på om det fanns ormar och andra farliga djur i det höga gräset, den första gången han var ute i svensk natur.

I Råneå hembygdsförening utanför Luleå har en grupp ensamkommande pojkar fått möjlighet att via projektet Ung hembygdsambassadör lära

känna bygden genom de aktiviteter som föreningen arrangerat. Det har varit uppskattat. Snö, skidåkning och vinterfiske, som ju är vardagsmat för Råneåborna själva, innebär nya spännande upplevelser för den som kommit hit från till exempel Afghanistan eller Syrien. Tolk användes vid de första träffarna men snart kunde ungdomarna så mycket svenska att man med kroppspråk och god vilja kommunicerade väl med varandra.

– Även om de här pojkarna flyttar härifrån om ett halvår så vill vi att de ska minnas Råneå som en fin bygd med kultur- och friluftsliv, vacker natur och intressant historia, trots vintermånadernas kyla och mörker. Vem vet, kanske

kommer de tillbaka en dag som turister eller för att leva och bo, säger Kent Höglund som lett projektet. Han fortsätter:

– Jag tycker att det viktigaste är att deras självkänsla har vuxit, att de känner att vi tar dem på allvar och att de betyder något för samhället. Vi har lyckats ge dem lite trygghet i en svår situation, långtifrån uppväxtort och familj. De har fått en positiv upplevelse av vår ort och blivit goda ambassadörer för Råneå.

– Det har gått bra för våra ungdomar sedan vi genomförde projektet, flera har gått vidare till studier och eget boende. När vi ses är de så glada och vi pratar om allt möjligt, säger Kent Höglund, Råneå hembygdsförening.



FOTO: GUNNAR WESTIN



Bilderna kommer från projektet Hembygd – Någonstans i Sverige.

FOTO: JERKER ANDERSSON

Vad är hembygd?

Hembygd förknippas ofta med minnen, men det kan lika gärna vara platsen där man för tillfället känner sig hemma. Hembygd är för många av oss den plats som vårt hjärta klappar för, oavsett om det handlar om en förort till Malmö, morfars sommarställe på landet, eller en plats som man varit tvungen att lämna bakom sig på grund av jobbrist eller krig och förföljelse. Många av oss har också flera hembygder.

De flesta av oss har behov av att förstå den plats vi lever och bor på. Många vill dessutom berätta om sin hembygd för andra. Det vittnar inte minst flera stora projekt om, som till exempel boken, utställningen och filmen *Hembygd – någonstans i Sverige* (www.nagonstansisverige.se). Där berättar ungdomar från hela Sverige om sin relation till platser där de känner sig hemma. För många är begreppet ”hembygd” främmande och inte alltid självklart. Ändå är det nog hembygden som Vanja, från en av Stockholms förorter, talar om när hon berättar om sin plats, sitt landskap och sitt ”hemma”:

– När jag går runt här känns det som mitt. Det är fint att träffa folk som har vuxit upp i samma kvarter. Jag blir ledsen när de håller på att bygga om parken där jag lekte som barn. Det är jättejobbigt!

En av de unga hembygdsambassadörerna i Anundsjö är förtjust i hembygdsgården i Bredbyn:

– Den känns som hembygd, för där finns massor av saker från Anundsjö.

Alla platser har en historia. Kanske har där bott människor sedan förhistorisk tid, eller så är hembygden som ort relativt ung. Den plats där man befinner sig har alltid en historisk dimension. En av deltagarna i projektet Ung hembygdsambassadör uttryckte det så här:

– Min plats blir mer magisk när jag fått veta mer om den och dess historia.

Men samtidigt ska man komma ihåg att alla är vi en del av den ständigt pågående historiska processen. Vi formar samhället och våra liv här och nu, och därför är hembygdsbegreppet också kopplat till möjligheten att påverka hur vårt ”hemma” förändras inför framtiden.



Landskapets många värden

Låt oss som ett experiment istället för begreppet ”hembygd” tala om landskapet. Vid begreppet landskap häftar inga anspråk på ägande eller känsla av svunna tider. Landskapet finns här och nu och det kan faktiskt se ut hur som helst. Den europeiska landskapskonventionen som Sverige år 2011 ratificerade, har slagit fast att ett landskap är *”ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspel mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer”*.

Det unika med den europeiska landskapskonventionen är att den ger människor möjlighet att tillsammans definiera sina egna landskap och att den slår fast att alla kan vara med och påverka hur landskapen förändras och utvecklas. Det demokratiska budskapet är starkt. En av de allra viktigaste aspekterna i konventionen är betoningen på dialog och delaktighet. Inom hembygdsrörelsen kan landskapskonventionen fungera både som en plattform för verksamheten och som en riktningssivare. Ett exempel på landskapskonventionens betydelse för hembygdsrörelsen är att Skånes hembygdsförbund 2016 i samband med hembygdsrörelsens 100-årsjubileum valde att ha landskapskonventionen som ett övergripande tema.

När frågor om framtidens landskap diskuteras, är det självklart att unga människor ska ges

möjlighet att aktivt delta. De ungas röster är viktiga. Det är ju deras framtid vi lägger grunden till idag. Därför måste de få möjlighet att vara med och påverka på sina egna villkor. Vi kan bidra med att skapa utrymme för dem och förse dem med användbara redskap samt vara lyhörda för att diskussionerna förs på sätt som passar även unga – inte bara på föreningsmötet på hembygdsgården utan kanske också genom inlägg i sociala media.

Inblick i hur ett landskap utvecklats och förståelse för varför närmiljön ser ut som den gör, leder ofta till att både intresse och engagemang väcks. Och det som betyder något för oss vill vi vara rädda om. Det kan handla om känslomässiga upplevelser, men också om kunskap som väcker tankar och reflektioner som hjälper oss förstå de större sammanhangen och vår egen roll.

Göinge hembygdsförening har utbildat två grupper av unga hembygdsambassadörer. Ungdomarna fick lära sig om bygdens historia och om hur samhället en gång växte fram runt en stenfyndighet. När järnvägen byggdes och stenen, så kallad ”svart granit”, kunde transporteras, blev brytningen lönsam. Efter hundra år upphörde brytningen, men öppnades igen för några år sedan. I samband med det startade också Sveriges enda utbildning i stenhuggeri på det närbelägna Göinge utbildningscenter i Sibbhult.

Hembygdsföreningen kunde bidra med sin rika kunskap om bygdens och stenbrytningens historia under utbildningen. Kontakter knöts mellan hembygdsföreningen, skolan och arbetsförmedlingen, och man bjöd in till en träff på skolan där projektet Ung hembygdsambassadör presenterades. Ett tiotal ungdomar anmälde intresse för en fortsatt studiecirkel. Genom exkursioner i landskapet fick ungdomarna grundläggande kunskaper om bygden, dess natur- och kulturvärden, samt stenbrytningens historia. Kunskaperna om äldre tiders hantverk och yrkesskicklighet fördjupades också. I området har det funnits en diskussion om brytningens koppling till ortens utveckling och arbetstillfällen, kontra riskerna för en negativ miljöpåverkan, ett samtal som kunde fördjupas och nyanteras under kursens träffar.

TVå år senare tog orten emot en stor grupp asylsökande varav många ungdomar. I samarbete med Göinge utbildningscenter startade hembygdsföreningen då en ny grupp inom projektet Ung hembygdsambassadör. Två klasser med asylsökande

ungdomar fick grundläggande kunskaper om bygden. De besökte bland annat Sporrakulla, en gård med ett vackert kulturlandskap som drivs på gammalt vis av en hembygdsförening. Där finns hamlade träd och slätterängar, ett landskap ungdomarna aldrig sett tidigare.

– Det var en vandring på fem kilometer med fika och sen vandring tillbaka. Ungdomarna var nyfikna och ville veta mer, berättar Göinge hembygdsförenings ordförande Sven Jensén.

Träffarna innebar också språkräning. En tolk deltog på persiska, som de flesta talade, och de övriga förstod genom att alla hjälptes åt att förklara för varandra. Sven Jensén fortsätter:

– Landskapet är en bra utgångspunkt för unga människor att förstå sin hembygd och dess historia. Det är det sammanhang vi alla ingår i och också där vi formar vår framtid. Ungdomarna som deltog fick nya upplevelser och insikter. Flera av de nyanlända hade knappt varit ute i svensk natur förut och blev stolta över att kunna vara en kunskapsresurs för sin nya hembygd, inte minst för andra som kom efter dem.

FAKTA

EUROPEISKA LANDSKAPSKONVENTIONEN

Den europeiska landskapskonventionen syftar till att främja samarbetet kring landskapsfrågor inom Europa och att stärka allmänhetens och lokalsamhällets delaktighet i det arbetet. Den innefattar alla typer av landskap, både stad och landsbygd och innehåller en tydlig demokratisk aspekt. Dels därför att den lyfter fram landskapets sociala betydelse och dels därför att den understryker vikten av att alla människor ges möjlighet att aktivt delta i att definiera, värdera och förvalta sina landskap. Den demokratiska aspekten framhävs i konventionens definition av landskap: Landskap är: "ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och

samspel mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer".

Landskapskonventionen trädde i kraft i Sverige 1 maj 2011 efter att Sverige ratificerat den. Ratificering innebär att vi förbinder oss att inarbeta konventionens intentioner i vår nationella lagstiftning och att vi åtar oss att skydda, förvalta och planera våra landskap i enlighet med konventionens intention.

Läs konventionstexten här:

www.raa.se/om-riksantikvarieambetet/var-internationella-arbete/europaradet/europeiska-landskapskonventionen



FOTO: GUN LARSSON

Sven Jensén, ordförande i Göinge hembygdsförening och unga hembygdsambassadörer besöker ett övergivet diabasbrott.



För en hållbar utveckling

Ett hållbart samhälle ur alla tre aspekterna – ekologiskt, ekonomiskt och socialt skapas inte av sig självt. Det är vi medborgare som avgör. Här är folkrörelsernas långa och breda förenings-tradition en grundpelare. Den utgår ifrån en demokratisk struktur och arbetsform där vi alla är medskapare. Det är inte lätt att balansera de tre aspekterna av hållbarhet. Genom att diskussioner och dialog får pågå lokalt, där människor lever och bor, blir fler involverade och samtalet mer konkret. Samband och motsättningar blir mer tydliga, liksom avvägningar och prioriteringar och dess konsekvenser.

Många gånger blir frågan om ett hållbart samhälle bara en fråga om ekonomisk eller ekologisk hållbarhet. Men den sociala aspekten kan inte utelämnas. Här ingår gemenskaps-byggnad, hälsa och medborgarinflytande. När en hembygdsförening tar initiativ för att överbrygga generationsgränser, språkgränser eller geografiska gränser tar man ett steg i riktning mot ett mer hållbart samhälle med plats för alla.

Att engagera sig för sin hembygd är att engagera sig för en plats, dess framtid och för att nästa generation ska få möjlighet att växa upp där och forma sina liv. Det är därför inte konstigt att hembygdsfrågor ofta handlar om framtiden och att ett engagemang för hembygden leder till ställningstaganden kring hur man vill att samhället ska utvecklas. Det betyder inte att vi

lämnar det förgångna därhän, tvärtom. I en plats historia finns förklaringar till de skeenden som lett fram till den verklighet och det landskap vi där ser omkring oss idag. I dessa faktorer och samband finns också vägledning till hur vi kan forma framtiden.

Ett stort värde på vägen till en hållbar utveckling är den skatt i form av kunskaper om äldre tekniker och hantverk som finns i hembygdsrörelsen. För att inte försämra livets förutsättningar på jorden behöver vi ta tillvara materiella resurser i mycket större utsträckning än dagens konsumtionssamhälle gör. Vi behöver frånga den linjära materialhantering som idag är utbredd, där exempelvis metaller bryts och processas till varor och legeringar för att sedan brytas ned eller eldas upp och spridas i haven och i atmosfären. I stället behövs en cirkulär hantering där olika ämnen och varor återanvänds, att bruka men inte förbruka. I dagligt tal kallas det återvinning eller återbruk, en materialhantering som var självklar för de allra flesta i det äldre bondesamhället. Det gäller allt i vår vardag som kläder, elektronik och byggnader. Hembygdsföreningar runt om i landet har kunskaper om hur man underhåller byggnader, odlar lokalt, tar vara på naturens resurser, lagar och tar tillvara textilier med mera. Det är kunskaper som är mycket värdefulla idag och viktiga att förmedla vidare till kommande generationer.

Demokrati och folkbildning

Ett hållbart samhälle är ett samhälle där det finns plats för alla och där vi delar både rättigheter och skyldigheter. En av de kanske viktigaste förutsättningarna för det är att vi är rädda om vårt demokratiska system och vad det står för. Sådant som vi idag tar för givet som till exempel allmän rösträtt, var för hundra år sedan inte en självklarhet. Rösträtten erövrades genom hård kamp mot rådande maktstrukturer. De stora folkrörelserna under 1900-talets början bidrog till en rad förbättringar för alla. Här var hembygdsrörelsen en viktig kraft, liksom studieförbunden.

Kring förra sekelskiftet var folkrörelserna på kraftig framväxt. Arbetarrörelsen växte, liksom nykterhetsrörelsen och hembygdsrörelsen. Den industriella utvecklingen innebar stora omvälvande förändringar i det svenska samhället. Många människor flyttade under slutet av 1800-talet från landsbygden till städerna för att söka sig arbete. Samtidigt valde drygt 1,3 miljoner svenskar att emigrera till Amerika. Allmän folkskola hade införts i Sverige 1842 och innebar

att nästan alla människor kunde läsa och skriva runt 1900. Men högre utbildning än den sexåriga folkskolan var förbehållen de övre samhällsskikten. Samtidigt fanns hos den arbetande befolkningen en stark strävan efter mer kunskap och bildning. Världighet och att skaffa sig bildning var ett gemensamt ideal för folkrörelserna. En viktig förgrundsgestalt för folkrörelserna när det gäller synen på pedagogik och lärande var Ellen Key. Hennes tankar utövade stor påverkan på skolväsendet. Hon förkastade den auktoritära pedagogiken och hävdade individens frihet och kreativitetens och det kritiska tänkandets betydelse för att utvecklas som människa. Hon menade samtidigt att varje individ hade ansvar för det sociala kollektiv som hon eller han ingick i.

Som en av Sveriges idag största folkrörelser är hembygdsrörelsen en del av den levande demokratin. Föreningarnas medlems-, styrelse- och årsmöten är viktiga exempel på föreningsdemokrati i praktiken och utgör en skola i demokratiska mötesformer.



FOTO: SAMED KAJ

*Unga hembygdsambassadörer i ett intensivt samtal om allemansrätten på Nora Hembygdsgård.
Fr v. Nelli Eklund, Didi Daoud, Isak Eriksson, Milly Lundstedt och Mohammed Khair.*



Unga hembygdsambassadörer från olika delar av Sverige samlade för en gemensam kursdag och utbyte av erfarenheter.

Den oslagbara studiecirkeln

Studiecirkeln som mötesform för lärande introducerades tidigt i folkrörelsernas historia som en mer demokratisk bildningsform än den då auktoritära skolan. Tanken med att träffas i en studiecirkel är att deltagarna utifrån eget intresse, ska få möjlighet att ta del av ett gemensamt ämne på lika villkor. En cirkel är en tydlig symbol för både gemenskap och

jämställdhet. Alla ryms, alla ser och hör varandra och alla får komma till tals. Samtal och diskussion är viktiga delar av processen. Hela gruppen, ledaren och deltagarna bidrar med kunskap, nyfikenhet, erfarenheter och frågor för att påverka samtalens inriktning.

Lärandet kan vara både teoretiskt och praktiskt. Det kan handla om hantverk, ske utomhus i

Harjagers hembygdsförening i Skåne bjöd in en grupp asylsökande ungdomar till en studiecirkel om socknens landskap och historia.

en skogsbacke, i bussen på väg till en sevärd plats eller under en promenad genom gatorna i en stad.

Det finns ingenting som slår studiecirkeln när det gäller fruktbara bildningsmöten. I fokus finns tanken att alla människor har någonting att ge. Med olika personliga erfarenheter och livsöden kan alla bidra med värdefulla tankar och synpunkter. Våra olikheter berikar de samtal som förs i studiecirkeln. De tillför fler perspektiv kring det



FOTO: ERIK WINTH

tema som står i fokus. Om vi bemöter varandra med respekt, trots olika uppfattningar, lägger vi grunden till förståelse.

Studieförbundet Vuxenskolan ger tips och råd om hur man kan lägga upp olika typer av studiecirklar. De erbjuder också en uppsjö av kursmaterial av hög kvalitet.

STUDIEFÖRBUNDET VUXENSKOLAN

Studieförbundet Vuxenskolan (SV) är ett av Sveriges största studieförbund. De erbjuder en bred verksamhet med studiecirklar, kurser och kulturaktiviteter och samarbetar med en mängd organisationer och föreningar på både nationell och lokal nivå. SV är organiserad i 32 lokala avdelningar med fler än 200 lokala kontor över hela landet. SV har också två regionala enheter, en i Skåne och en i Västra Götaland. Den första studiecirkeln i förbundet bildades 1920 i en liten by i Skåne, där några ungdomar samlades i ett av hemmen för att diskutera och samtala om viktiga frågor. SV vill värna om alla människors lika värde och rättigheter och anser att alla människor har förmåga att själva forma sina liv tillsammans med andra och med hänsyn till miljön.

Läs mer här: www.sv.se

FAKTA



**Studieförbundet
Vuxenskolan**

Berätta mer!

Hembygdsföreningarna arbetar mycket med berättande, vid vandringar och visningar, berättarkvällar, grillaftnar, exkursioner och utflykter. Som en röd tråd genom alla aktiviteter går det muntliga berättandet. Även om vi lever i en tid av digital kommunikation genom en rad medier, finns det ingenting som går upp mot mötet med en människa som kan berättandets konst. För en konst är det, som vi behöver öva oss i.

Ungdomar får förstås öva muntlig framställan i skolan men det kan vara värdefullt för dem att öva vidare, till exempel inom hembygdsföreningens verksamheter. Det kan vara en bra erfarenhet och en merit. Det finns många exempel på hur både barn, unga och vuxna växer och stärks i sitt självförtroende när de får chansen att genomföra en guidning eller under andra former berätta inför en grupp.

För att lyckas med berättandet finns det vissa enkla grunder att komma ihåg. Genom att förbereda sig noggrant känner man sig tryggare med det som man ska berätta om. Det är först då man kan släppa manuset och berätta mer fritt. Välj ett tema, eller ett budskap, för det du vill berätta om. Tänk på vilka du ska berätta för. Är det en skolklass? Vilken ålder? Fundera över hur du kan anpassa berättelsen till målgruppen. Tänk också på de villkor som platsen för med sig. Är det inomhus eller utomhus? Finns det tillräckligt med plats? Hur är ljuset, akustiken och vädret?

När man berättar är det lätt att man pratar för fort. Gör gärna många pauser så att de som lyssnar hinner ta in och smälta det du förmedlar. Som

berättare behöver man vara lyhörd och lyssna in åhörarna. Bind gärna samman det du vill berätta med sådant som åhörarna känner till. Undvik för många namn på platser och personer, och irrelevanta årtal. En god berättelse bygger givetvis på vissa fakta, men den består också av komponenter som kan få åhörarna att reflektera och förnimma en stämning eller känsla.

Emelie Wengse i Österåkers hembygdsförening berättar:

– När vi träffade författare på Ljusterö som skrivit ned sina livshistorier pratade vi om djupare möten mellan människor, om kraften i berättande och i livsberättelser. Bosse Zetterlund som ledde den studiecirkeln gav oss ett bra tips från Ingmar Bergman. ”Utan manus – ingen improvisation.”

En annan viktig sak att tänka på är att inte vara rädd för att åhörarna ska tycka något är tontigt eller tråkigt, även om vi tillhör olika generationer.

– Det vi själva tror kan upplevas som tontigt kanske egentligen är exotiskt och spännande



Berätta mer är SHF:s inspirationsskrift med exempel och konkreta tips till alla som vill ordna träffar, studiecirkel och andra aktiviteter med berättandet i centrum. Beställ den på www.hembygd.se/ bocker

för någon annan. Äkta intresse, kunskap och engagemang väcker intresse hos andra. Våga lita på det, säger Emelie Wengse.

När man talar om guideteknik handlar det oftast om *hur* man pratar, var man står och hur man får publiken att lyssna. Det handlar mer om form, inte om innehåll. Det finns utbildningar i berättandets konst till exempel hos Centrum

för naturvägledning (CNV) och möjligheter att lyssna till skickliga berättare på berättarfestivaler som anordnas runt om i landet.

Läs mer:
www.ljungbyberattarfestival.se
www.sagobygden.se
berattarfestivalen.se
storytelling.se

En student vid Hantverklaboratoriet i Mariastad berättar om traditionell landskapsvård.



FOTO: VIKTORIA HALLBERG

CENTRUM FÖR NATURVÄGLEDNING (CNV)

CNV är en centrumbildning vid Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) med säte i Uppsala. Bland annat ger de ut informationsmaterial och anordnar kurser och konferenser om kultur- och naturvägledning. *"Med naturvägledning menas förmedling av känsla för och kunskap om naturen. Naturvägledning syftar till att öka förståelsen för de grundläggande ekologiska och kulturella sambanden och för människans roll i naturen. Därigenom förbättras möjligheterna till positiva upplevelser i naturen*

och till ökad miljömedvetenhet hos den enskilde och i samhället." / N ordiska Ministerrådet 1990.

Naturvägledning kan ske i kulturhistoriska miljöer såväl som i natur. Det kan vara personlig guidning, informationsstigar, skyltar, foldrar, guideböcker, naturum och museer. Ett mål inom naturvägledning är att bidra till en bättre förvaltning och ett hållbart nyttjande av landskapet.

Läs mer: www.cnv.nu



FOTO: EVA SANDBERG

Föreningsutveckling

Det finns lika många sätt att komma igång med verksamhet med ungdomar som det finns föreningar inom hembygdsrörelsen. Varje förening är ju unik och medlemmarna har sina egna nätverk, intressen, kontaktytor och erfarenheter. I många föreningar koncentreras verksamheten runt en hembygdsgård, samtidigt som det också finns hembygdsföreningar som inte har något ansvar för kulturhistoriska byggnader. De kanske är bildade runt ett arkivmaterial eller arbetar med stadsmiljöer. Fördelen med att ha tillgång till en fysisk miljö är många, men saknar man det finns det andra platser att samlas på.

En förening som arbetar på, år efter år, kan ibland fastna i praxis och vanor som i sig är praktiska för verksamheten, men som samtidigt hindrar att nya idéer provas. Då och då kan det vara bra att se över arbetsmetoder och rutiner, och diskutera om det är något som man faktiskt vill prova att göra annorlunda. Det kan gälla former för möten och årsplanering, verksamhetsinriktning eller hur man bjuder in och bemöter nya



Studieförbundet Vuxenskolan har tagit fram ett material för föreningsutveckling med olika verktyg för ett "roligare, effektivare och mer framgångsrikt föreningsarbete".
www.sv.se

medlemmar i föreningen. Om man vill bjuda in ungdomar till aktiviteter kan det vara bra att tänka igenom hur man vill att de ska uppfatta verksamheten.

En utgångspunkt för ett fördjupat samtal i föreningen kan vara att gå igenom stadgar och ändamål och diskutera vad de innebär. Så här menar Emelie Wengse, i Österåker:

– Vi behöver fundera kring vad orden betyder i våra stadgar. Vi pratar om att få med ungdomar men hur gör vi med dem som faktiskt är

SVERIGES HEMBYGDSFÖRBUNDS ÄNDAMÅL

FAKTA

Sveriges Hembygdsförbunds ändamål är att vårda och synliggöra hembygdens kultur och miljö så att de blir en naturlig grund för ett gott liv.

SHF ska i detta syfte arbeta för:

- att kunskapen om och känslan för hembygdens kultur och naturarv fördjupas och förs vidare till kommande generationer.

- att kultur och naturhistoriska minnen och miljöer tas till vara och görs tillgängliga för alla.
- att kulturarv, miljö, tradition och hävdvunnen sed skyddas vid planering och förändring av samhället.
- att med kunskap om kultur- och naturarvet aktivt delta i formandet av framtidens hembygd.

intresserade och kanske till och med kommer till oss med frågor och intressen? Hur känner man igen en chans när den plötsligt dyker upp?

Att använda sociala medier för att bjuda in till en träff kan vara ett bra sätt att nå unga människor på ett direkt sätt. Men det kan även fungera att bjuda in sig själv till en ungdomsförening eller en ungdomsgård för att få möjlighet att presentera sin verksamhet och sina idéer och få tillfälle att samtala om hur ungdomarna ser på sin närmiljö.

Älvestads hembygdsförening i Östergötland driver en ungdomsgård på hembygdsgården sedan 1990. När kommunen som då drev ungdomsgården ville lägga ned den, tog hembygdsföreningen över. Föreningen köpte ett gammalt skolhus från 1929 av kommunen

där de nu driver ungdomsgården till glädje för barn och ungdomar i trakten. Byggnaden är i tre plan, högst upp är det gamla klassrum som nu är vävstuga, mittplanet består av stora salar som hyrs ut för fester och föreläsningar. Nederst är det bland annat biljard, tv-rum och kök. Där är ungdomarna mest men ibland är de i stora salen för till exempel innebandy. Gården har öppet alla tisdags- och torsdagskvällar och erbjuder en rad spännande aktiviteter för unga, bland annat LAN (Local Area Network) övernattnings på gården, discokvällar, fotbollsträning och att få prova på VR-teknik.

– Det brukar vara 15–20 barn per kväll. Ibland åker de också iväg på utflykt till simhallen eller paddlar kanot. Vintertid har vi en hockeyrink som vi spolar, de gör också tipspromenader och spökvandringar, berättar Marianne Wallner, ordförande i hembygdsföreningen.

Barnen är mellan sex och tretton år. Fyra ungdomsledare turas om att jobba ideellt med verksamheten med stöd från hembygdsföreningen. De rekryteras främst bland dem som varit på ungdomsgården som barn och vuxit upp och vill bli ledare själva. Marianne Wallner fortsätter:

– Flera är intresserade! Så när vi behöver en ny ledare frågar vi dem som är lite äldre. Ibland har de mycket skola och ont om tid och det går inga

FOTO: ÄLVESTADS HEMBYGDSFÖRENING



Älvestads hembygdsförening driver en ungdomsgård i hembygdsgården. De har många olika aktiviteter exempelvis tårttävling, innebandy, kanotpaddling och sommarläger.

Ungdomar från Harakers hembygdsförenings ungdomssektion får diplom av Bengt Wallén, ordförande i Västmanlands Hembygdsförbund och Fornminnesförening, under nationaldagsfirandet.



FOTO: INGE DAHLQVIST

bussar till vår hembygdsgård så de behöver skjuts eller körkort. Men det brukar alltid ordna sig.

Harakers hembygdsförening i Västmanland genomförde projektet Ung hembygdsambassadör om Harakers landskap och historia tillsammans med sju ungdomar. De arbetade framför allt med området runt hembygdsgården och Svanå där det finns en vandringsstig längs Svartån med grillplats.

Studiecirkeln avslutades med att ungdomarna genomförde en egen guidning i bygden och fick diplom under nationaldagsfirandet inför en stor publik. Efter det bildade de en ungdomssektion i föreningen. Genom att skapa en ungdomssektion kan ungdomarna själva välja aktiviteter och möjligheterna att få fler yngre i föreningen ökar. Bland annat hade föreningen länge arbetat för att få till ett utegym och en boulebana på området och sedan det blivit verklighet ägnar ungdomarna mycket tid där.

– När man fått ett diplom som ung hembygdsambassadör öppnas en ny dörr, säger en av deltagarna. Då kan man anlitas av hembygdsföreningen, kommunen eller besöksnäringen för guidning och representation.

Finansiering

I många kommuner och landsting är unga en prioriterad grupp. I vissa fall är barn- och ungdomsverksamhet till och med en förutsättning för att en förening ska få verksamhetsbidrag. I en mer kontinuerlig och långsiktig dialog med kommunen kan också stödformer påverkas och gemensamma intressen identifieras. Kommunerna har till exempel ett visst ansvar för att erbjuda fritidsaktiviteter till barn och unga. Länsstyrelserna kan ha projekt och finansieringsmöjligheter där det finns utrymme

för samverkan med föreningslivet i länet. Det kan gälla kulturmiljö- och landskapsvård, ungas delaktighet, integration eller annat som kan ligga i en hembygdsförenings intresse. Här finns också skäl till en kontinuerlig kontakt och dialog. Det finns också en uppsjö av fonder att titta igenom. Många av dessa är geografiskt avgränsade och mycket specifika i sina syften och villkor men hittar man rätt kan det ge ett värdefullt bidrag till en verksamhet.

web05.lansstyrelsen.se/stift/StiftWeb/SSearch.aspx

LONA-bidraget

Naturvårdsverket har ett bidrag för lokala naturvårdssatsningar, LONA-bidraget. Det ska stimulera kommunernas och ideella föreningsars långsiktiga naturvårdsgemenskap. LONA-projekt finns idag i alla Sveriges kommuner. Kommuner kan ansöka om LONA-bidrag, men även intresseorganisationer kan anmäla projekt. Projekten ska genomföras antingen i kommunens egen regi eller av en lokal aktör som tecknat avtal med kommunen. Det är alltid kommunen som är ansvarig, från ansökan fram till slutrapportering. Projektiden kan vara upp till fyra år.

www.naturvardsverket.se

Myndigheten för ungdoms och civil- samhällsfrågor (MUCF)

MUCF tar fram kunskap om ungas levnadsvillkor och om det civila samhällets förutsättningar. De ger bidrag till föreningsliv, kommuner och internationellt samarbete, bland annat till projekt som handlar om demokrati- och inflytande-frågor, möten mellan unga och beslutsfattare,

sommarlovsaktiviteter, strategiska partnerskap (internationellt utbyte eller projekt), studier om civila samhället samt volontärtjänst, ungdomsutbyten och kompetensutveckling. Några av bidragen är delar av Erasmus+ som är ett EU-program för främjande av internationellt samarbete och utbyte inom utbildning, ungdom och idrott. Läs mer på www.mucf.se

Allmänna arvsfonden

Allmänna arvsfonden ger två typer av stöd:

- Projektstöd till utveckling av verksamheter och metoder.
- Lokalstöd till ny-, om- och tillbyggnad av lokaler för att ny verksamhet ska startas.

Ideella föreningar och andra icke vinstdrivande organisationer kan söka pengar för projekt- och lokalstöd. Offentliga huvudmän kan söka projektstöd, men då måste projekten drivas i nära samarbete med ideella föreningar. Stöden kan variera med tiden genom särskilda satsningar och prioriterade områden. En särskild satsning innebär att en viss summa avsätts under en viss tid för ett visst ändamål. En särskild satsning under 2016–2018 är att stötta det engagemang som finns för att underlätta nyanlända barns och ungdomars etablering och delaktighet i samhället. Regeringen har valt ut tolv områden som är prioriterade för Arvsfonden. Några av dessa är ökad delaktighet och stärkt demokrati, ökad delaktighet i kulturlivet och stärkt inflytande för barn och unga. Arvsfonden erbjuder också rådgivning där man kan testa sin projektidé.

Läs mer på www.arvsfonden.se

Samarbeta!

För att genomföra ett projekt med ungdomar kan det vara bra att samarbeta med andra aktörer i bygden. Det kan ge fler kontaktytor gentemot ungdomar, fler engagerade i en gemensam arbetsgrupp och ökad möjlighet till finansiering av omkostnader. En ingång kan vara att ta kontakt med andra föreningar, som redan bedriver ungdomsverksamhet, som till exempel idrottsföreningar, fältbiologerna och scouterna. Ett första möte behöver inte ha någon annan avsikt än att man tillsammans får samtala om gemensamma intressen och möjligheterna till att samordna sina verksamheter. Många organisationer brottas med samma frågor kring hur man kan ta tillvara ungas engagemang och det kan finnas erfarenheter och idéer att dela med varandra.

En väg till kontakt med barn och unga som många hembygdsföreningar väljer är att gå via skolan. Men det är inte alltid så lätt att få direktkontakter på en högstadieskola, inte minst på grund av lärarnas brist på tid för planering och i vissa fall bristande intresse. I kontakterna med skolan krävs att hembygdsföreningen har kunskap om skolans läroplan och andra villkor, och att någon lärare verkligen har möjlighet att lägga ner tid på att integrera hembygdsfrågorna i undervisningen.

På flera håll i hembygdsrörelsen samarbetar hembygdsföreningar inom samma kommun i så kallade kretsar. Ett syfte är förstås att få ett fruktbart utbyte mellan föreningarna med möten

där man kan byta erfarenheter och inspirera varandra utifrån de olika verksamheter man bedriver. Ett annat syfte är en mer samordnad dialog med kommunen. Det ger större möjligheter att långsiktigt påverka beslut och sprida bilden av hembygdsrörelsen som lokal resurs.

Kommunerna har ett ansvar för att bidra till meningsfulla fritidsaktiviteter för barn och unga. Det sker bland annat genom ungdomsgårdar, verksamheter under skollov och bidrag till föreningsliv och andra aktörer som ordnar fritidsaktiviteter för barn och unga. När Österåkers hembygdsförening genomförde Ung hembygdsambassadör var kommunens kultursekreterare och ungdomslots bollplank tidigt i processen.

– De stöttade med samtal och idéer, de var så peppande och positiva. Det betydde mycket för hur vi utformade projektet, säger Emelie Wengse som är ungdomsansvarig i hembygdsföreningen.

Unga som varken studerar eller arbetar är en grupp som en förening kan erbjuda meningsfull och utvecklande verksamhet. En kontakt med den lokala hembygdsföreningen och erfarenhet av dess ideella verksamhet kan vara inspirerande och bidra till ett stärkt självförtroende och en fortsättning till arbete eller studier. Här kan ett samarbete ske med arbetsförmedlingen.

Hembygdsrörelsen har ofta ett väl inarbetat samarbete med läns museerna. Dessa men också kommunala museer och andra lokala museer och hembygdsföreningarna kan ha mycket att erbjuda varandra. Ofta har större museer som läns museer



Från krig i Syrien till snöbollskrig i Sverige. Fritidsgården Kåken i Härnösand visar nyanlända ungdomar runt i stadens omgivning, där de får höra lite lokalhistoria och pröva på vinteraktiviteter.

begränsningar för att kunna nå ut på ett effektivt och bra sätt i hela länet och hembygdsföreningar kan vara den kontaktyta och de lokala mötesplatser som museet behöver. Bland hembygdsrörelsens medlemmar finns unika kunskaper och lokalkännedom som kan saknas på museerna. Museerna å sin sida har yrkesutbildad personal med kompetenser som är värdefulla

för hembygdsföreningarnas medlemmar att få del av via till exempel samarbete i olika former eller gemensamma fortbildningstillfällen. I princip alla museer arbetar med den prioriterade målgruppen ”barn och unga” som ju också är viktig för hembygdsrörelsen. Båda parter har mycket att vinna på ett fortsatt och utvidgat samarbete.

I Härnösand togs initiativet att genomföra Ung hembygdsambassadör av Margareta Bergvall, kulturarvskonsulent vid Murberget Läns museet Västernorrland. En inbjudan gick ut till länets hembygdsföreningar och av de intresserade fortsatte ett samarbete med Nora hembygdsförening. Även Härnösands och Kramfors kommuner och Studieförbundet Vuxenskolan medverkade. Sexton ungdomar rekryterades via ungdomsgården "Kåken" och ett närbeläget flyktingboende. Både ungdomar som vuxit upp i trakten och nyanlända deltog. Träffar arrangerades vid Nora hembygdsgård och i kringliggande omgivningar. Utöver samtal om friluftsliv, allemansrätten, hembygd och annat blev det skoteråkning, skidåkning och snöbollskrig. Efter avslutad kurs fick ungdomarna möjlighet att arbeta som guider på museet under sommaren, då länets hembygdsföreningar ställde ut och berättade om sin verksamhet (se även Bygd och Natur, nr 1, 2016).

– Föreningarna har ibland inte riktigt resurserna att ta tillvara möjligheterna i ett sådant projekt, det är lättare i en större organisation med tillgång till antikvarier, pedagoger osv som ger en större bas. För museet ger samarbetet viktiga vinster, vi når ut i det lokala i länet mer. Samarbetet med fritidsgården var bra, det gav en direktkontakt med kommunen och deras integrationsverksamhet. Relationen mellan museet och hembygdsföreningarna har stärkts och fått vingar under det här senaste året, säger Margareta Bergvall.

När Vårby-Fittja hembygdsförening tog kontakt med fritidsgården i Vårby upptäckte båda parter genast att de genom projektet Ung hembygds-

ambassadör kunde hitta ett fruktbart samarbete. Kommunen sökte då ungdomsguider till en kommande kulturvecka. Hembygdsföreningen i Vårby Fittja bildades på 1970-talet som ett resultat av de lokala miljöstriderna, när miljöprogrammets bostäder uppfördes i området. Vårby-Fittja utgör en del av Stockholms södra förorter. Det är en multikulturell bygd med fornhistoriska anor. Därför valde man att samlas kring ett antal fornlämningar som det visade sig att ungdomarna inte hade någon aning om, trots att de ofta var på platserna. Ungdomarna valde själva ut varsitt naturområde och hembygdsföreningens medlemmar berättade om platsernas historia. Att hembygden blir mer intressant när den berikas med sitt historiska perspektiv visade sig snart. En deltagare berättade att hon vuxit upp i Syrien men alltid varit fascinerad av berättelserna om vikingarna. När familjen kom till Sverige efter en lång resa och hon förstod att det här var vikingarnas land, då visste hon att här ville hon stanna.

Gruppen besökte också Historiska museet och Birka. Ungdomarna tog senare fram en scenmodell och en berättelse om hur Vårby blev Vårby som de spelade upp under tre öppna temadagar på hembygdsgården. Föräldrar, ett fritidshem och allmänhet kom och lyssnade. Ungdomarna deltog också som funktionärer under hembygdsföreningens "Hembygdsdagar för barn". Tre av deltagarna ville sedan gå vidare med en fördjupande studiecirkel. De lärde sig mer om vikingatiden och började planera för en studieresa till Skottland i vikingarnas fotspår. De vill också göra en utställning, "Hembygd i Vårby" att visa på ungdomsgården, locka fler ungdomar



Murat Erdal guidar i sin hembygd Vårby i Stockholm.

att engagera sig i hembygdsföreningen och utveckla samarbetet med skolans årskurs 3 där hembygds kunskap ingår.

Helene Muller från Vårby-Fittja hembygdsförening som ledde projektet berättar:

– Fler är idag medvetna om att hembygdsföreningen finns. En grupp ungdomar har varit med i studiecirkeln och många fler har varit intresserade och varit med ibland, på det sättet har vi nått många ungdomar och det sprider sig bland

dem. Sedan har de kunnat berätta för kompisar, familjen och i skolan om vad de lärt sig. De har fått mer förståelse för att här har bott människor i fyra tusen år. Samarbetet med fritidsgården har givit mer förståelse också bland kommun-tjänstemän för ortens historia. Ungdomarna har vuxit genom att lära sig mer om sin hembygd, inte minst när de inför sina lärare på friluftsdagar eller historietimmar kan berätta saker om vår lokala historia, som lärarna inte förväntade sig av dem.

Börja i liten skala

Visst är det så att en ensam eldsjäl eller en sammansvetsad arbetsgrupp med god framförhållning och god planering kan genomföra stordåd och stora projekt på kort tid. Men om förutsättningarna är annorlunda kan det räcka gott att börja i liten skala. Steg för steg kan man nå lika långt, bara man inte låter sig avskräckas om arbetet inledningsvis går trögt. Kanske har man svårt att få till en grupp intresserade ungdomar som faktiskt är beredda att lägga tid på en studiecirkel eller annan aktivitet tillsammans med hembygdsföreningen. Men även en liten grupp på två-tre ungdomar är ju gott nog! Kanske är de först bara intresserade av att veta mer och delta i några träffar utan att gå med i ett mer långsiktigt åtagande.

Men med tiden kan intresset öka vartefter man hittar gemensamma intressen att arbeta utifrån. Och ungdomarna har kompisar och vidare kontakter som kan bli intresserade.

– Det är bara bra att börja i liten skala och inte avskräckas för att det går trögt eller ”bara” blir en liten grupp. ”Bara” två eller tre unga är mycket i sig och de har kompisar och nätverk så det kan växa mer sen, säger Emelie Wengse i Österåkers hembygdsförening och fortsätter:

– Det är bra att ha några ”säkra kort” till första träffen, till exempel att be äldre komma och berätta hur det var förr, med toa på gården och hur man gick på tågspåret för att komma till närmaste bio inne i stan. Genom att ta upp sådant som många kan relatera till, och har egen erfarenhet av, blir samtalen mer intressanta. Ett annat tips är att skriva

ut en landskapsbild på laminerat A3, gå till den platsen och reflektera tillsammans hur det såg ut då och ser ut idag och vad man tycker om framtiden.

Linde fornminnes- och hembygdsförening ville genomföra projektet Ung hembygdsambassadör. Av flera intresserade ungdomar var det till slut två som genomförde kursen tillsammans med hembygdsföreningen. Kursen innehöll bland annat en halvdag med temat *Vad har format vår hembygd?* Då berördes berggrund, topografi, växtlighet, befolkning, bebyggelsehistoria genom studie av kartor, bilder och föremål. Vid en träff bjöds en geolog och en lokalhistoriker från orten in för fakta, frågor och diskussion. Deltagarna valde ut varsitt område som de ville utforska inför sitt berättande inför en grupp. En valde silvergruvorna i Guldsmedshyttan och den andra torget i Lindesberg. Vid ett annat kurstillfälle samtalades och diskuterades om hur man får svar på sina frågor med tips om källor, personer att kontakta, intervjuteknik med mera. Vid ett pass behandlades hur man blir en bra berättare med kommunens kultursekreterare som var inbjuden som föreläsare. Ett pass ägnades naturvårdsområden, om olika biotoper, växtskydd, djur och fåglar med en av medlemmarna i Naturskyddsföreningen. Gruppen har också besökt Lindesbergs kulturhistoriska arkiv. Siv Kalmö från hembygdsföreningen berättar:

– Det har varit en del praktiska problem med att hitta tider att träffas på eftersom de båda ungdomarna går sista året på gymnasiet med allt

vad det innebär av prov, redovisningar, avbrott för lov, olika schematider och så bor de också på olika håll.

– Men det har varit mycket roligt och ungdomarna har varit så ambitiösa och med sin studievana och initiativförmåga själva tagit kontakt med äldre berättare och även utnyttjat de källor som de hittat i kulturarkivet. Och det viktigaste är ju att de själva tycker att de ”lärt känna sin hembygd”.

Även om vi i hembygdsföreningen gärna önskar få in lite yngre medlemmar som engagerar sig i verksamheten, finns det annat positivt med ungdomars engagemang. Även om ungdomarna deltar och sedan flyttar iväg för studier eller annat har de en positiv erfarenhet med sig från orten och hembygdsföreningen. Att ungdomarna inte skulle komma att öka medlemsantalet i Alingsås hembygdsförening stod tidigt klart för alla inblandade eftersom ungdomarna som deltog var elever på Hjälmareds folkhögskola och kom från

hela Sverige och efter utbildningen flyttade från orten. Sven-Åke Mökander från Alingsås hembygdsförening sammanfattade det:

– Ungdomarna bär med sig en god bild av hembygdsrörelsen och av konkret hembygdsarbete dit de sedan flyttar vidare. Kontakten med skolan och ungdomarna har berikat hembygdsföreningens verksamhet! Vi tenderar annars att bli en pensionärsorganisation. Nu fick vi möjlighet att ta del av ungdomars perspektiv och tankar och man lär sig mycket.

Anundsjö hembygdsgård ligger mycket vackert i Bredbyn i Ångermanland. För att bjuda in ungdomar tog föreningen kontakt med skolan och fritidsgården och bjöd in till grillkvällar på hembygdsgården under sommaren. Man spred också inbjudan via personliga kontakter. Flera ungdomar kom och fick höra både skrönor och fakta från hembygden. Tre av dem bildade senare en grupp som genomförde projektet Ung hembygdsambassadör tillsammans med hembygdsföreningen och Studieförbundet Vuxenskolan. De planerade tillsammans vilka utflykter de ville göra i omgivningarna. Två av hembygdsföreningens medlemmar hade nyligen avslutat en högskoleutbildning i naturguidning och de gav värdefulla bidrag till studiecirkeln.

– Det här var något nytt och fräscht som vi gärna ville prova. Vi har ju också samarbete med skolan sedan tidigare, sa Åke Ottosson, då ordförande i hembygdsföreningen.

Eveline Printz, ung hembygdsambassadör i Linde hembygdsförening guidar Storåskolans klass 7 vid silvergruvorna i Guldsmedshyttan, Lindesberg.



FOTO: SARA SPORRE

Kom igång – bjud in!

Det finns många sätt att bjuda in ungdomar till hembygdsföreningen. Att genomföra Ung hembygdsambassadör är ett sätt. Här följer en checklista som kan vara ett stöd för hur man kan komma igång utifrån metoden Ung hembygdsambassadör.

Bilda en arbetsgrupp som vill jobba med uppgiften!

Vad vill ni uppnå med er satsning och hur vill ni börja gå till väga? Vad vill ni erbjuda ungdomarna? Hur vill ni möta dem? Vilket tidsperspektiv tänker ni er? Bjud in Studieförbundet Vuxenskolan till en träff för inspiration och stöd.

Vilka samarbetsparter finns?

Det kan till exempel vara andra lokala föreningar eller företag. Det kan också vara privatpersoner som kan bjudas in som medverkande. Fråga flera, hellre för många än för få. Kanske är det andra som redan arbetar med ungdomar eller som sitter med samma fråga. Finns det ungdomsorganisationer att samarbeta med? Bjud in till ett öppet samtal.

Hur mycket syns ni i sociala media?

Här kan både information om föreningen och direkta inbjudningar läggas ut. Ta reda på vilka sajter ungdomar mest använder och se om ni kan lägga ut något där.

Vilka vägar vill ni främst ta för att nå ut till ungdomar?

Det kan vara att ta kontakt med fritidsgården, kommunens tjänstemän för kultur, barn och fritid,

arbetsförmedlingen eller via enskilda kontakter och deras nätverk. En väg kan vara en inbjudan via sociala medier.

Vilken aktivitet vill ni börja med?

Bjud in till fikastunder, grillkvällar eller andra aktiviteter som ett första steg, eller en enkel träff på hembygdsgården, på skolan, fritidsgården, biblioteket eller kanske en kortvandring ute i landskapet? Man kan utlysa en tecknings- eller fototävling. Eller varför inte en tävling med kortfilmer om hembygden?

Fråga ungdomarna vad de vill göra!

De flesta av oss, både unga och äldre, bryr sig om och har tankar om vår närmiljö, fast kanske på olika sätt. Vad tänker ungdomarna? Vad har de för perspektiv att dela med sig av? Vad behöver hembygdsföreningen hjälp med? Det kan vara att bli mer synlig i sociala media eller att få funktionärer till kommande arrangemang. Samtala om vad ni vill börja att göra tillsammans.

Vad får det kosta?

Se över möjlig finansiering av aktiviteter. Kan hembygdsföreningen stå för omkostnader eller behöver det sökas utifrån? Kan samarbetsparterna bidra?

Uppföljning och utvärdering

Dokumentation, uppföljning och utvärdering under arbetets gång och efter avslutande av ett projekt är förstås viktigt för en långsiktig utveckling av verksamheten.

Referenser

Berätta mer. Av Erika Olsson, 2016. Studiematerialet ger inspiration och konkreta tips till alla som vill ordna träffar, studiecirkel och andra aktiviteter med berättandet i centrum. Till studiematerialet finns förslag på arbetsplaner för sex olika studiecirkel där antal träffar och upplägget varierar. Beställ skriften på SHF:s webbplats: www.hembygd.se/bocker.

Hembygd – Någonstans i Sverige. En intervju- och reportagebok om ungas syn på sin hembygd. Av Annica Carlsson Bergdahl & Jerker Andersson. Carlssons bokförlag 2012. Författaren Annica Carlsson Bergdahl har tillsammans med fotografen Jerker Andersson rest från Trelleborg i söder till Haparanda i norr och träffat och intervjuat ungdomar om deras syn på sin hembygd och sina drömmar om framtiden. Boken finns inte att beställa men läs om projektet på webbplatsen nagonstansisverige.se.

Husen berättar

Husen berättar handlar om hur man kan lära känna hembygdens äldre bebyggelse. Den kan fungera som en praktisk handledning för studiecirkel kring byggnadshistoriskt forskningsarbete. Beställ skriften på SHF:s webbplats: www.hembygd.se/bocker.

Högt i tak. En inspirationsskrift om kulturmiljöpedagogik. Av Nina Pettersson, Riksantikvarieämbetet, 2004. Här finns massor av roliga exempel på arbete med barn och ungdomar.

Landskap åt alla. Ett studiematerial om landskapskonventionen. Av Anna Lihammer, Riksantikvarieämbetet, 2012. En bra introduktion till landskapskonventionen och om hur den kan användas i det dagliga konkreta arbetet med kulturmiljön. Beställ skriften på SHF:s webbplats: www.hembygd.se/bocker.

Miljön som minne. Att göra historien levande i kulturlandskapet. Jan af Geijerstam, Riksantikvarieämbetet, 1998. Boken tar på ett lättfattligt sätt upp det mesta som handlar om att förmedla historia på ett spännande och engagerande sätt.

Natursyn i förändring. Ingela M B Wiman. Ur: MEDSOLS – Framtidstankar för hembygden. Sveriges Hembygdsförbund, 1988.

Rörelsens rötter. Josef Rydén. Ur: Återblickar. Samfundet för hembygdsvård 75 år. Bygd och natur 1991.

Rörelser i det förflutna. Annika Altzén. Ur: Idéer om hembygden. Utmaningar för en folkrörelse med lokalsamhället i fokus i en globaliserad värld. Redaktörer: Peter Aronsson & Annika Sandén. Tema Kultur och Samhälle. 2007:4.

Saknar hembygdsrörelsen en målsättning? Rune Ruhnbro & Josef Rydén. Ur: Synvinklar. Idéer och infall till hembygdsarbetet nu och i framtiden. Riksförbundet för hembygdsvård, 1983.

Skapa sammanhang. Naturvägledning som lärande för hållbar utveckling. Korta essäer och reflektioner kring naturvägledning. Redaktörer: Cecilia Bertilsson & Pella Larsdotter Thiel. Centrum för Naturvägledning, 2012. Reflektioner och tankar kring vad berättande innebär och kan leda till, oavsett om det handlar om natur eller kultur.

Ungdomar K-märker. Av Lena Larsson, Västmanlands läns museum, 2007. Boken redovisar ett projekt som museet genomförde i ett tjugotal högstadieskolor, där ungdomarna själva fick välja ut platser att "k-märka" bland de platser de själva uppskattade mest i sin hembygd.

Länkar

4H

En ungdomsorganisation med bred verksamhet inom allt från odling och djur till idrott och teater.
www.4H.se

Allmänna arvsfonden

Bidrar till att förnya och utveckla verksamhet för barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning.
www.arvsfonden.se

Centrum för naturvägledning

En kompetensresurs för bland annat naturguider.
www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/centrum-for-natur-vagledning

Berättarfestivalen Ljungby

Festivalen arrangeras i juni varje år av Berättarnätet Kronoberg,
www.ljungbyberattarfestival.se

Berättarfestivalen Skellefteå

Tar vara på den starka berättartraditionen i regionen.
berattarfestivalen.se

Bridging Ages

Ett internationellt nätverk för den lokala historiens betydelse för lokal utveckling utifrån tidsresan som metod.
www.bridgingages.com

Fabula

storytelling.se

Lokala naturvårdssatsningen

Den lokala naturvårdssatsningen, (LONA), för kommunernas och ideella föreningars långsiktiga naturvårdssengagemang.
www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Bidrag/Lokala-naturvardssatsningen/

Länsstyrelsernas gemensamma stiftelsedatabas

En databas med stiftelser som ger stipendier eller bidrag.
web05.lansstyrelsen.se/stift/StiftWeb/SSearch.aspx

MUCF

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor tar fram kunskap om ungas levnadsvillkor och om det civila samhällets förutsättningar.
www.mucf.se

Naturrum

Naturrum sprider kunskap om djur, växter, geologi och kulturhistoria. De drivs av en länsstyrelse, kommun eller en stiftelse och finns i hela landet.
www.naturvardsverket.se/Var-natur/Skyddad-natur/Naturum

Naturskoleföreningen

Naturskolornas riksförening som arbetar för att främja utomhuspedagogik och friluftsliv.
www.naturskola.se

NCK

Nordiskt Centrum för Kulturarvspedagogik bedriver forskning och utveckling kring lärande genom kulturarv.
nckkultur.org

Projektet Hembygd 2.0 – hitta berättelsen

Ett samarbetsprojekt för generationsövergripande digitalt berättande i lokalsamhället.
hembygd20.wordpress.com

Sagomuseet i Ljungby

Sagomuseet levandegör den muntliga berättartraditionen i Sverige.
www.sagobygden.se

Sveriges Hembygdsförbund

SHF:s arbete med barn och unga.
www.hembygd.se/barnochunga
Projektet Ung hembygdsambassadör
www.hembygd.se/ambassador

Studieförbundet Vuxenskolan

Är ett av Sveriges största studieförbund med lokalavdelningar i hela Sverige.
www.sv.se

Vi unga

En ungdomsorganisation som hjälper barn- och unga att organisera sig.
www.viunga.se

Att känna sitt hemma

– för ungdomar i hembygdens landskap

Hur kan en hembygdsförening ta tillvara ungdomars intresse och engagemang för hembygdens landskap? Hur möts vi och i vilka former kan vi arbeta tillsammans?

I denna skrift beskrivs hur ett flertal hembygdsföreningar tillsammans med ungdomar har arbetat med lokal historia, landskapets natur- och kulturvärden, friluftsliv och värdskap. Verksamheten har skett inom ramen för Sveriges Hembygdsförbunds frilufts- och ungdomsprojekt, Ung hembygdsambassadör som pågått 2013–2016. Många goda exempel och erfarenheter presenteras med tips och inspiration för fler hembygdsföreningar som vill genomföra liknande verksamhet.

En ökad förståelse för miljön och de historiska sammanhang där vi bor väcker intresse och skapar stolthet och identitet kring en plats. När vi bättre förstår hur en plats har utvecklats och vilka faktorer som påverkat utvecklingen kan vi klarare se de förändringar som pågår i nutid. Det ger oss bättre förutsättningar att aktivt delta och bidra i den lokala utvecklingen. Med denna skrift vill vi inspirera fler hembygdsföreningar och ungdomar till generationsmöten och engagemang i hembygdens landskap.

